

A. GEDÖ: Philosophie der Krise, Akademie-Verlag, Berlin 1978, 328 s.

Práca vyšla ako 90. zväzok edície *Ku kritike buržoáznej ideológie*, vydávanej Manfredom Buhrom v spolupráci s kolégiom renomovaných marxistických mysliteľov.

Filozofia krízy z pera Andrása Gedöa, profesora na Vysokej škole politickej Maďarskej socialistickej strany práce, profilovaného autora viacerých filozofických publikácií hlavne z oblasti kritiky buržoáznej filozofie a ideológie, nebola koncipovaná ako kritické výkladové kompendium buržoáznych filozofických škôl, smerov či doktrín, ktoré by malo viac či menej učebnicový charakter. Gedöovi ide skôr o zachytenie intelektuálnej klímy, v ktorej sa formulujú smerodajné tvrdenia súčasnej buržoáznej filozofie. Ide mu o poznanie „premien“ základných myšlienkových útvarov neskoroburžoáznej filozofie v závislosti od determinánt a zákonitostí myšlienkového pohybu neskoroburžoáznej filozofie. Autorovou intenciou je akási topografia neskoroburžoázneho filozofického vedomia, ktoré stojí v znamení krízy. Pojem krízy je kľúčom, ktorý Gedövi umožňuje interpretovať dianie v súčasnej buržoáznej filozofii, zmerať jej protirečivosť a dezintegrovanosť. Kríza je motivačným pozadím neskoroburžoázneho filozofovania ako celku, či už ide o logický a lingvistický pozitivizmus, neopragmatizmus, fenomenológiu, „kritický racionalizmus“, „filozofiu bytia“ alebo „hermeneutický idealizmus“. Neskoroburžoázne filozofické myslenie charakterizuje zážitok krízy filozofie a reflexiu tohto zážitku, jeho spracovanie ako filozofie krízy. T. j. súčasné buržoázne filozofické myslenie je myslením krízy, krízovou filozofiou. Súčasná buržoázna vedomie je vedomím krízy.

Pluralizmus buržoáznych filozofických škôl, smerov a doktrín, vzájomne konkurujúcich, je svedectvom neschopnosti buržoázneho filozofického myslenia predložiť globálnu filozofickú koncepciu a vypracovať jednotný, partikularistické filozofémy organicky zjednocujúci rámec systematickej a syntetickej filozofie. Devízou neskoroburžoáznej filozofie je Nietzscheho diktum, že to, čo je pravda, nevieme.

Súčasná buržoázna filozofické myslenie ovláda predstava „konca filozofie“. Na tejto platforme sa stretáva „filozofický antifilozofizmus“ logického pozitivizmu s koncepciou „konca metafyziky“ filozofie bytia Martina Heideggera. Pocífuje sa potreba hľadania niečoho nového, filozofie „nového života“ a „nového bytia“. Myšlienkový pohyb neskoroburžoáznej filozofie je nepokojným hľadaním, ktorého „tragika“ spočíva podľa Gedöa v tom, že sa snaží nájsť zmysel vo svete nezmyslu a hodnotu vo svete, ktorý je znehodnotený.

Neskoroburžoázne filozofické myslenie nemá progresívny vývin. O pohybe, ktorý v ňom vládne, hovorí Gedö ako o „premenách“. Podstata je nemenná, menia sa iba formy tohto myslenia. Ide predovšetkým o premeny dvoch základných myšlienkových útvarov, charakteristických pre epochu neskoroburžoáznej filozofie: pozitivizmu a filozofie života. Neskoroburžoázna filozofia charakterizuje podľa Gedöa protikladnosť a komplementarita týchto dvoch smerov alebo lepšie vyjadrené spôsobov filozofického myslenia. Oba spôsoby poskytujú odpovede, vzájomne sa podmieňujúce a doplňujúce, na otázky, ktoré sú obsiahnuté v krízovom buržoáznom filozofic-

kom vedomí. Kríza vedomia je podmienená krízou kapitalistického bytia. Kríza kapitalistického bytia sa v buržoáznom krízovom vedomí nedostáva na úroveň úplného zotáznenia existenčnej oprávnenosti kapitalistického výrobného spôsobu. Z pozitivistického stanoviska sa uvažuje o „krízovom managemente“, „ameliorizácii kapitalizmu“, kalkuluje sa so „sociálnou technológiou“. V rámci filozofie života sa pracuje na „mýte krízy“. Veda a technika sa imaginujú ako akési metafyzické, pôvodnému predvedeckému rytmu života cudzie a nepriateľské mocnosti. Kríza kapitalizmu a buržoázie sa „spiritualizuje“. Výsledkom je „kapitalistický duch“ a jeho nositeľ — typ človeka buržoazie, ktorého nekonštituuje jeho miesto v sústave spoločenskej výroby, ale jeho psychické ustrojenie, súbor jeho duševných vlastností. Kríza sa pokladá za vyššiu moc, „osud“, ktorému nemožno uniknúť, ktorému sa treba podriaďiť, ktorý sa nezriedka stáva objektom dekadentného estetizmu. Pôsobenie krízového mýtu bolo v päťdesiatych a hlavne šesťdesiatych rokoch obmedzené, pretože vymedzené obdobie stálo v znamení „sociálnej technológie“. S touto sociálnou filozofiou a praxou korešpondovala, píše Gedö, ekonomická teória a program keynesianizmu, ako i relatívne fungujúca štátnomonopolistická forma kapitalizmu. Keynesianizmus intenduje zabezpečenie hospodárskej stability kontrolou inflácie a udržiavaním plnej zamestnanosti. Tento program je od začiatku sedemdesiatych rokov v kríze a nová fáza všeobecnej krízy kapitalizmu stojí v znamení ideológie „hraníc rastu“. Skepsu voči „sociálnej technológii“, rastúcu nedôveru v schopnosti a možnosti

technickej racionality sprevádza renesancia záujmu o mýtus krízy. Spengler a jeho Zánik Západu sa stávajú opäť aktuálnymi. Formuje sa politický neokonzervatívizmus a neoromantizmus. Je škoda, že Gedö nevenoval týmto novým trendom v buržoáznej ideológii (hlavne v USA) viac priestoru. A. Gedö konštatuje, že sociálnou intencionalitou pozitivistickej koncepcie „sociálnej technológie“ a životnofilozofického mýtu krízy je v konečnom dôsledku apológia kapitalizmu, kapitalistického spoločenského zriadenia.

V závere svojej práce Gedö vyvracia tvrdenia buržoáznych teoretikov, že i marxistická teória krízy kapitalizmu sa nachádza v kríze.

Filozofia krízy je z viacerých hľadísk pozoruhodným dielom. Definuje ju úsilie o syntetický pohľad na myšlienkové dianie v súčasnej buržoáznej filozofii a ideológii. Je napísaná pútavo, čitateľne, bez toho, že by tým trpela účinnosť teoreticko-poznávacej výpovede. Už prvé letmé prelistovanie knihy presvedčí čitateľa, že autorov záber je rozsiahly a viackoľajový. Tretnu rozsahu knihy tvoria poznámkový aparát a odvolávky na príslušnú literatúru. V knihe sa berie do úvahy nielen filozofická, ale i sociologická, politologická a ekonomická literatúra. Gedö pri spracúvaní danej problematiky použil i renomované buržoázne denníky a spravodajské magazíny, na základe ktorých možno zmerať a zväziť publicitu, sociálnu odozvu jednotlivých filozofických a ideologických koncepcií, ako i tendencie pohybu buržoázneho filozofického a ideologického myslenia, jedným slovom, vždy aktuálny stav buržoázneho vedomia a intelektuality.

Tibor P'chler